Europos Sąjungos
oficialusis leidinys

LT
C serija

C/2024/2807

2024 4 23

TARYBOS REKOMENDACIJA (ES)

2024 m. balandžio 12 d.

dėl euro zonos ekonominės politikos

(C/2024/2807)

EUROPOS SĄJUNGOS TARYBA,

atsižvelgdama į Sutartį dėl Europos Sąjungos veikimo, ypač į jos 136 straipsnį kartu su 121 straipsnio 2 dalimi,

atsižvelgdama į 1997 m. liepos 7 d. Tarybos reglamentą (EB) Nr. 1466/97 dėl biudžeto būklės priežiūros stiprinimo ir ekonominės politikos priežiūros bei koordinavimo [1], ypač į jo 5 straipsnio 2 dalį,

atsižvelgdama į 2011 m. lapkričio 16 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentą (ES) Nr. 1176/2011 dėl makroekonominių disbalansų prevencijos ir naikinimo [2], ypač į jo 6 straipsnio 1 dalį,

atsižvelgdama į Europos Komisijos rekomendaciją,

atsižvelgdama į Europos Vadovų Tarybos išvadas,

atsižvelgdama į Ekonomikos ir finansų komiteto nuomonę,

atsižvelgdama į Ekonominės politikos komiteto nuomonę,

kadangi:

(1) euro zonos ekonomika pasirodė esanti atspari dideliems kelerių pastarųjų metų ekonominiams sukrėtimams, taip pat atspindėjo tvirtą, koordinuotą ir laiku duotą politinį atsaką, tačiau pastaruoju metu prarado pagreitį. Numatoma, kad 2021 m. ir 2022 m. labai atsigavęs euro zonos augimas 2023 m. sulėtės iki 0,6 %. Nepaisant mažėjančių energijos kainų, nors ir sumažėjusios, daugumos prekių ir paslaugų vartotojų kainos padarė daug žalos ekonomikai, o išorės paklausa tvirtos paramos nesuteikia. Tuo tarpu pinigų politikos griežtinimo poveikis persiduoda visai ekonomikai. Džiugina tai, kad darbo rinka tebėra stipri: nedarbo lygis yra rekordiškai žemas, nors tarp valstybių narių ir jų regionų yra skirtumų, o aktyvumo ir užimtumo lygis – rekordiškai aukštas, nors jau galima pastebėti ir mažėjimo ženklų. Numatoma, kad 2024 m. dėl toliau augančio užimtumo ir didėjančio realiojo darbo užmokesčio augimas laipsniškai atsigaus 1,2 %, o infliacija toliau mažės. Perspektyvą ir toliau gaubia didelis neapibrėžtumas ir rizikos, visų pirma susiję su besitęsiančio Rusijos agresijos karo prieš Ukrainą raida ir padėtimi Artimuosiuose Rytuose po brutalių beatodairiškų „Hamas“ teroristinių išpuolių prieš Izraelį – dėl to vėl galėtų sutrikti energijos tiekimas, o tai turėtų reikšmingą poveikį energijos kainoms, ir kilti su struktūriniu Kinijos ekonomikos sulėtėjimu susijusi rizika. Be to, prie perspektyvą gaubiančios rizikos gali prisidėti uždelstas kovos su infliacija politikos priemonių poveikis ir jų galimi padariniai ekonominei veiklai. Perspektyvą neigiamai veikia ir struktūriniai pokyčiai, visų pirma susiję su intensyvėjančiu klimato kaitos poveikiu, kaip matyti iš ekstremalių oro sąlygų ir precedento neturinčių miškų gaisrų ir potvynių;

(2) 2022 m. spalio mėn. pasiekusi piką bendroji infliacija euro zonoje sumažėjo, daugiausia dėl mažėjančių energijos kainų, taip pat dėl laipsniško plataus masto kitų komponentų poveikio mažėjimo. Vis dėlto maisto produktų ir paslaugų kainų infliacija tebėra didelė, ypač veikianti pažeidžiamiausiuosius, o infliacinis spaudimas kai kuriose valstybėse narėse taip pat išlieka didelis. Numatoma, kad 2024 m. infliacija sumažės iki 3,2 %, taigi vis dar viršys Europos Centrinio Banko (toliau – ECB) 2 % tikslą, o 2025 m. sumažės iki 2,2 %. Prie dezinfliacijos proceso prisideda greičiausias ir didžiausias nuo pat ekonominės ir pinigų sąjungos (toliau – EPS) sukūrimo ECB palūkanų normų padidinimas. Vyriausybės obligacijų pajamingumas euro zonoje padidėjo, tačiau pajamingumo skirtumai išliko palyginti stabilūs. ECB ne kartą išreiškė įsipareigojimą palūkanų normas išlaikyti aukštas tiek laiko, kiek reikės, kad infliacija sumažėtų iki tikslinio lygio, ir paaiškino, kad būsima pinigų politika ir toliau bus formuojama priklausomai nuo duomenų;

[1] OL L 209, 1997 8 2, p. 1, ELI: http://data.europa.eu/eli/reg/1997/1466/oj.
[2] OL L 306, 2011 11 23, p. 25, ELI: http://data.europa.eu/eli/reg/2011/1176/oj.

(3) energijos kainų šokas neigiamai paveikė išlaidų konkurencingumą euro zonoje, visų pirma energijai imlesnėse valstybėse narėse ir pramonės sektoriuose. Iki šiol neigiamą didesnių išlaidų poveikį švelnino valiutos kurso svyravimai ir laikinos priemonės, kurių vyriausybės ėmėsi įmonėms ir pažeidžiamiems namų ūkiams remti. Tačiau dėl didelių energijos išlaidų ir valstybių narių ekonomikų energijos suvartojimo intensyvumo bei valstybių narių energijos šaltinių pasirinkimo skirtumų, taip pat rinkų struktūrų ir politinio atsako skirtumų infliacija euro zonoje buvo labai nevienoda. Nepaisant to, kad 2023 m. energijos kainos sumažėjo, tie infliacijos skirtumai kol kas sumažėjo tik iš dalies. Jei kainų skirtumai kartu su pastarųjų dvejų metų darbo užmokesčio augimo skirtumais išliktų, tai galėtų lemti konkurencingumo atotrūkius tarp euro zonos valstybių narių ir prisidėti prie makroekonominio disbalanso, kuris galėtų pakenkti tinkamam euro zonos veikimui. Todėl svarbu šalinti visus makroekonominius disbalansus. Vidutiniu laikotarpiu euro zonos ir valstybių narių gebėjimas didinti našumą iš dalies priklauso nuo pajėgumo išlaikyti inovacijas ir investicijas. Šiuo atžvilgiu galbūt ilgą laiką didesnių, palyginti su prekybos partneriais, energijos kainų ir sąnaudų perspektyvos, nuolatinis našumo augimo atotrūkis, palyginti su kitomis šalimis, ir didėjanti geoekonominės fragmentacijos rizika lemtų nepalankią euro zonos šalių ekonomikos padėtį;

(4) atsižvelgiant į dabartinę makroekonominę aplinką, kuriai būdingas nuolatinis neapibrėžtumas, didelė infliacija ir susilpnėjęs euro zonos konkurencingumas, reikia plataus užmojo politikos darbotvarkės. Trumpuoju laikotarpiu vienu iš prioritetų išlieka poreikis užtikrinti, kad infliacija grįžtų į ECB tikslinį 2 % lygį. Be to, nuolatiniai infliacijos lygio skirtumai tarp valstybių narių galėtų lemti konkurencingumo skirtumus. Įgyvendinant fiskalinę politiką turėtų būti vengiama didinti infliacinį spaudimą. 2022 m. realiosios pajamos sumažėjo, todėl reikėjo darbo užmokesčio pokyčių, kuriais būtų sušvelnintas perkamosios galios praradimas, visų pirma mažą darbo užmokestį gaunančių darbuotojų. Tuo pat metu valdžios institucijos turėtų atidžiai stebėti antrinį poveikį infliacijai ir konkurencingumui ir į jį turėtų būti atsižvelgiama nustatant darbo užmokestį. Be to, tebėra labai svarbu riboti riziką makrofinansiniam stabilumui ir griežtesnių finansinių sąlygų makroekonominį poveikį. Žvelgiant į ateitį, euro zona ir toliau turi skatinti integracinį ir tvarų augimą ir išlikti konkurencinga pasaulyje, kartu turėtų būti vengiama skirtumų euro zonoje. Šioje srityje svarbus vaidmuo tenka reformoms ir investicijoms, be kita ko reformoms ir investicijoms, skirtoms žaliajai ir skaitmeninei pertvarkai skatinti ir euro zonos atsparumui puoselėti. Siekiant remti politikos formavimą ir plataus masto atsakomybę, kuri skatina tą politiką įgyvendinti, itin svarbu laiku ir veiksmingai įtraukti socialinius partnerius ir užmegzti tvirtą socialinį dialogą;

(5) po didelės apimties su krize susijusio fiskalinio skatinimo 2020–2022 m., padėjusio atlaikyti išorinius sukrėtimus ir apsaugoti pažeidžiamus namų ūkius ir gyvybingas įmones, numatoma, kad bendra 2023 m. ir 2024 m. euro zonos fiskalinė politika bus stabdomoji, ir tai atitinka poreikį sumažinti valstybės deficitą ir skolą ir poreikį išvengti infliacinio spaudimo padidėjimo ir kartu užtikrinti, kad didelio neapibrėžtumo sąlygomis politika išliktų lanksti. 2020–2022 m. COVID-19 krizės ir energijos kainų šuolio dėl Rusijos plataus masto karinės invazijos į Ukrainą akivaizdoje ekonomiką parėmė maždaug 4 % bendro vidaus produkto (toliau – BVP) apimties skatinamoji euro zonos fiskalinė politika. Numatoma, kad 2023 m. ir 2024 m. bendra fiskalinė politika taps stabdomoji (po 0,5 % BVP abiem metais), visų pirma dėl beveik visiško laipsniško su krize susijusių energijos priemonių panaikinimo. 2023 m. ir 2024 m. numatoma bendra stabdomoji fiskalinė politika ilgainiui padės atkurti fiskalinius rezervus ir taip sustiprinti viešųjų finansų tvarumą. Todėl labai svarbu užtikrinti, kad būtų laikomasi Tarybos rekomenduotų grynųjų išlaidų augimo ribų. Reikia ne tik išlaikyti apdairią fiskalinę strategiją, bet ir išlaikyti, o prireikus kuo labiau padidinti viešąsias investicijas ir toliau skatinti privačiąsias investicijas, kad būtų remiamas konkurencingumas, integracinis ir tvarus ilgalaikis augimas ir teisinga žalioji ir skaitmeninė pertvarkos. Numatoma, kad 2023 m. ir 2024 m. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentu (ES) 2021/241 ([3]) įsteigtos Ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo priemonės (toliau – EGADP) ir kitų Sąjungos fondų lėšomis nuolat remiamos viešosios investicijos daugumoje valstybių narių toliau augs. Spaudimą viešiesiems finansams taip pat daro didelės išlaidos, pavyzdžiui, dėl senėjimo, gynybos ir nepalankesnio palūkanų normų ir ekonomikos augimo skirtumo. Teikiant konkrečioms jų šalims skirtas rekomendacijas, kai kurioms euro zonos valstybėms narėms rekomenduota imtis priemonių pensijų ir sveikatos priežiūros sistemų tvarumui padidinti ir mokesčių reformoms patvirtinti. Vyriausybės viešųjų išlaidų veiksmingumą ir kokybę padėtų pagerinti metinio ir daugiamečio biudžetų įgyvendinimo procese reguliariai atliekamos išlaidų peržiūros. Būtina aiškiai apibrėžti vyriausybės išlaidų peržiūrų apimtį, įgaliojimus ir metodiką,

([3]) 2021 m. vasario 12 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2021/241, kuriuo nustatoma ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo priemonė (OL L 57, 2021 2 18, p. 17, ELI: http://data.europa.eu/eli/reg/2021/241/oj).

o apie jų rezultatus turėtų būti aiškiai informuojama visuomenė. Imantis priemonių agresyvaus mokesčių planavimo, mokesčių vengimo bei mokesčių slėpimo problemoms spręsti, galima taip pat užtikrinti, kad mokesčių sistemos taptų veiksmingesnės ir teisingesnės; kartu būtų remiamas ekonomikos atsigavimas ir didinamos pajamos;

(6) numatoma, kad 2023–2024 m. euro zonos bendras skolos santykis su BVP sumažės iš viso 2,8 procentinio punkto ir iki 2024 m. pabaigos pasieks 89,7 % BVP. Sumažėjimą daugiausia lemia nominaliojo BVP augimas, viršijantis vidutinę palūkanų normą, mokamą už negrąžintą skolą. Tačiau keliose valstybėse narėse skola tebėra didelė, o apskritai didesnės palūkanų normos palaipsniui lems didesnes skolos tvarkymo išlaidas – tai neigiamai paveiks skolos dinamiką (darant prielaidą, kad visi kiti veiksniai išlieka tokie patys). 2023 m. gruodžio mėn. Taryba susitarė dėl ekonomikos valdymo peržiūros dokumentų rinkinio, kurį sudaro Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas dėl veiksmingo ekonominės politikos koordinavimo ir daugiašalės biudžeto priežiūros, kuriuo panaikinamas Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1466/9, Tarybos reglamentas, kuriuo iš dalies keičiamas Reglamentas (EB) Nr. 1467/97 dėl perviršinio deficito procedūros įgyvendinimo paspartinimo ir paaiškinimo ir Tarybos direktyvos, kuria iš dalies keičiama Direktyva 2011/85/ES dėl reikalavimų valstybių narių biudžeto sistemoms. Ekonomikos valdymo sistemos reforma ([4]) siekiama paskatinti realistiškus, tvarius ir laipsniškus fiskalinius koregavimus, atliekamus vadovaujantis konkrečių šalių vidutinio laikotarpio planais, ir sustiprinti tvarų augimą skatinant atitinkamas reformas ir investicijas. Peržiūrėta ekonomikos valdymo sistema bus užtikrinta daugiau fiskalinės politikos aiškumo ir nuspėjamumo ateityje, kartu skatinant skolos tvarumą ir ekonomikos augimą;

(7) skubios paramos priemonių, kurių imtasi ekonominiam ir socialiniam energijos kainų pakilimo poveikiui sušvelninti, grynosios išlaidos 2023 m. išliko didelės, nors šiek tiek mažėja, nes mažėja 2022 m. piką pasiekusios energijos kainos. Komisijos vertinimu, grynosios biudžeto išlaidos skubios paramos priemonėms 2023 m. sudaro 1,0 % euro zonos BVP, palyginti su 1,3 % 2022 m. Nors tikslinis planavimas ir pagerėjo, beveik pusė susijusių biudžeto išlaidų 2023 m. teko kainų priemonėms, kurios nėra skirtos pažeidžiamiems namų ūkiams ir įmonėms. Dabar tikimasi, kad dauguma priemonių bus laipsniškai panaikintos per 2024 m., atsižvelgiant į numatomą energijos kainų stabilizavimąsi. Jei tokie vertinimai bus įgyvendinti, likutinės visos euro zonos biudžeto išlaidos 2024 m. sudarys maždaug 0,2 % BVP. Tačiau, jei energijos kainos vėl padidėtų tiek, kad reikėtų imtis naujų paramos priemonių arba toliau taikyti esamas, tokiomis paramos priemonėmis turėtų būti siekiama apsaugoti pažeidžiamus namų ūkius ir bendroves, jos turėtų būti fiskaliniu požiūriu prieinamos ir išlaikyti paskatas taupyti energiją. Apskritai ėmusis ne tik su krize susijusių energijos priemonių, t. y. aktyviau naudojant aplinkos mokesčius, grindžiamus principu „teršėjas moka“, ir laipsniškai atsisakius subsidijų iškastiniam kurui, kurios nepadeda spręsti energijos nepritekliaus ar teisingos pertvarkos klausimų, ir kitų aplinkai žalingų subsidijų būtų galima padidinti euro zonos valstybių narių fiskalinę erdvę;

(8) išlaikant pakankamai dideles kokybiškas viešąsias investicijas galima padėti sutelkti privačiąsias investicijas, paskatinti potencialų augimą bei konkurencingumą, remti žaliąją ir skaitmeninę pertvarkas ir stiprinti socialinį ir ekonominį atsparumą. Vienas iš šios srities prioritetų – visiškai įgyvendinti reformas ir investicijas naudojant EGADP ir sanglaudos politikos fondus. Nacionaliniai ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planai sėkmingai įgyvendinami, tačiau pažanga įvairiose valstybėse narėse skiriasi ir kai kuriais atvejais planus reikia įgyvendinti sparčiau, kad būtų sumažinti susikaupę vėlavimai. Lapkričio mėn. viduryje Komisija buvo gavusi 34 mokėjimo prašymus iš 19 euro zonos valstybių narių ir iš viso dotacijomis ir paskolomis išmokėjusi 162,1 mlrd. EUR sumą. Iš šios sumos 51,6 mlrd. EUR sumokėta kaip išankstinis finansavimas, o 110,5 mlrd. EUR – kaip finansavimas pasiekus tarpines ir siektinas reikšmes. 2023 m. lėšos buvo išmokamos šiek tiek lėčiau, nei tikėtasi, iš dalies todėl, kad valstybės narės daug dėmesio skiria savo nacionalinių ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planų peržiūrai dėl pasikeitusios dotacijų skyrimo tvarkos, naujų paskolų prašymų ir skyrių „REPowerEU“ įtraukimo. Nuo COVID-19 krizės pradžios pagal sanglaudos politiką iš Europos regioninės plėtros fondo, Sanglaudos fondo, Europos socialinio fondo ir Jaunimo užimtumo iniciatyvos lėšų euro zonos valstybėms narėms išmokėta beveik 120 mlrd. EUR. Per sanglaudos politikos laikotarpio vidurio peržiūrą valstybės narės turės progą peržiūrėti sanglaudos politikos programas ir skirti lėšų neatidėliotiniems poreikiams patenkinti ir kylantiems naujiems iššūkiams įveikti. Per 2024 m. Europos semestro ciklą bus pateikta laikotarpio vidurio peržiūros gairių ir padedama nukreipti finansavimą taip, kad būtų atsižvelgiama į socialines ir ekonomines aplinkybes bei iššūkius valstybėse narėse ir jų regionuose, kartu toliau skatinant užtikrinti papildomumą su EGADP bei kitais Sąjungos fondais;

([4]) COM(2023) 240 final, COM(2023) 241 final ir COM(2023) 242 final.

(9) našumui didinti ir euro zonos konkurencingumui stiprinti itin svarbu skatinti privačiąsias investicijas, inovacijas ir įgūdžių ugdymą, visų pirma remiant žaliąją ir skaitmeninę pertvarkas. Privačiąsias investicijas būtų lengviau skatinti šalinant investicijų kliūtis, be kita ko, vykdant reformas, kuriomis supaprastinamas ir skaitmenizuojamas planavimas, leidimų išdavimas ir kitos administracinės procedūros. Prisidėti gali ir pramonės bei į pasiūlą orientuota politika – ji padėtų remti investicijas, apsaugoti konkurencingumą ir išvengti rizikos, susijusios su tuo, kad pagrindinių technologijų, pagrindinių ir pramoninių žaliavų sritys pasižymi pernelyg didele priklausomybe nuo vos kelių trečiųjų valstybių. Pagal Žaliojo kurso pramonės planą poveikio klimatui neutralizavimo amžiui Komisija pasiūlė kelias iniciatyvas, kuriomis siekiama stiprinti strateginius sektorius, įskaitant pasiūlymą dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl priemonių sistemos Europos poveikio klimatui neutralizavimo technologijos produktų gamybos ekosistemai stiprinti sukūrimo (toliau – Poveikio klimatui neutralizavimo pramonės aktas), pasiūlymą dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, kuriuo nustatoma saugaus ir tvaraus svarbiausiųjų žaliavų tiekimo užtikrinimo sistema ir kuriuo iš dalies keičiami reglamentai (ES) 168/2013, (ES) 2018/858, 2018/1724 ir (ES) 2019/1020 ir pasiūlymą dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, kuriuo sukuriama Europos strateginių technologijų platforma (STEP) ir iš dalies keičiama Direktyva 2003/87/EB bei reglamentai (ES) 2021/1058, (ES) 2021/1056, (ES) 2021/1057, (ES) Nr. 1303/2013, (ES) Nr. 223/2014, (ES) 2021/1060, (ES) 2021/523, (ES) 2021/695, (ES) 2021/697 ir (ES) 2021/241 (toliau – STEP pasiūlymas). Finansinę paramą būtinai privačiojo sektoriaus pertvarkai taip pat teikia Inovacijų fondas ir Modernizavimo fondas. Be to, priėmusi Laikinąją valstybės pagalbos priemonių, skirtų ekonomikai remti krizės sąlygomis reaguojant į Rusijos agresiją prieš Ukrainą, sistemą krizės ir pereinamojo laikotarpio sąlygomis Komisija suteikė galimybę valstybėms narėms pasinaudoti valstybės pagalbos taisyklėse numatytomis lankstumo galimybėmis, kad būtų galima remti priemones sektoriuose, kurie itin svarbūs perėjimui prie neutralaus poveikio klimatui ekonomikos. Euro zonos valstybės narės ėmėsi priemonių, kad paremtų labiausiai energetikos krizės paveiktus sektorius ir žaliąją pertvarką, tačiau dėl tokių priemonių paprastai sprendžiama nacionaliniu lygmeniu, todėl kyla rizika, kad gali būti iškreiptos vienodos sąlygos vidaus rinkoje. STEP pasiūlymu siekiama patenkinti padidėjusį Sąjungos viešųjų investicijų į strategines technologijas poreikį, kad būtų galima pritraukti kur kas daugiau privačiųjų investicijų, ir jis gali padėti užtikrinti sanglaudą ir apsaugoti vidaus rinką. Kad euro zonos ekonomika būtų įtrauki, konkurencinga ir atspari, labai svarbios tvirtos kapitalo rinkos. Tvirtesnė kapitalo rinkų sąjunga padėtų sutelkti žaliajai ir skaitmeninei pertvarkai reikalingą privatųjį finansavimą, sumažinti fragmentaciją ir pagerinti sąlygas gauti finansavimą. 2023 m. vasario mėn. Europos Vadovų Taryba paragino Tarybą ir Europos Parlamentą sparčiau įgyvendinti Kapitalo rinkų sąjungos veiksmų planą – tęsti ir užbaigti darbą, susijusį su pasiūlymais dėl teisėkūros procedūra priimamų aktų toje srityje. 2023 m. gegužės mėn. Euro grupė nustatė tikslą iki 2024 m. kovo mėn. susitarti dėl sričių, kuriose Komisija turėtų apsvarstyti galimybę toliau stiprinti kapitalo rinkų sąjungą. Vykdydama su EPS susijusį darbą Komisija 2023 m. pateikė pasiūlymą dėl skaitmeninio euro teisinės sistemos, kurį sudaro pasiūlymas dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl eurų banknotų ir monetų, kaip teisėtos mokėjimo priemonės, pasiūlymas dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl valstybėse narėse, kurių valiuta nėra euras, įsisteigusių mokėjimo paslaugų teikėjų teikiamų skaitmeninių eurų paslaugų, kuriuo iš dalies keičiamas Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2021/1230 ir pasiūlymas dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl skaitmeninio euro sukūrimo. Skaitmeninis euras, kuris būtų naudojamas kartu su euro valiuta išreikštais grynaisiais pinigais, prisidėtų prie ekonomikos skaitmenizacijos, taip pat inovacijų mažmeninių mokėjimų srityje ir kartu padėtų sumažinti mokėjimų fragmentaciją visoje Sąjungoje. Jeigu skaitmeninis euras būtų išleistas, jis suteiktų naują galimybę naudoti nerizikingus centrinio banko pinigus Europos mokėjimo paslaugoms. Jis taip pat palengvintų tarpvalstybinius mokėjimus ir padėtų stiprinti tarptautinį euro vaidmenį, taip pat atvirą Sąjungos strateginį savarankiškumą;

(10) nepaisant lėtėjančio augimo tempo, darbo rinka išlieka atspari. 2023 m. darbo jėgos bei įgūdžių trūkumo ir sustiprėjusios tendencijos įmonėms laikyti darbuotojų perteklių kontekste užimtumas, kaip ir darbo laikas, toliau augo. Nors apskritai visų valstybių narių bendri rezultatai yra geri, darbo rinkoje tebėra nepakankamai atstovaujama kai kurioms grupėms, įskaitant moteris, jaunimą ir žemos kvalifikacijos asmenis, asmenis su negalia. Aktyvi darbo rinkos politika taip pat kokybiškos ir įperkamos ikimokyklinio ugdymo ir priežiūros ir ilgalaikės priežiūros paslaugos atlieka itin svarbų vaidmenį skatinant dalyvavimą ir remiant galimybes suteikti ir įgyti įgūdžių, įskaitant reikalingus žaliajai ir skaitmeninei pertvarkoms – ilguoju laikotarpiu tai teigiamai veikia potencialios gamybos apimties augimą ir konkurencingumą. Įgūdžių ir darbo jėgos trūkumo problemas galima padėti spręsti skatinant geresnes darbo sąlygas, papildant pastangas išnaudoti specialistų potencialą Sąjungoje, įgyvendinant valdomą teisėtą migraciją iš trečiųjų valstybių ir užtikrinant, kad būtų gerbiamos ir ginamos darbo ir socialinės teisės. 2022 m. euro zonos valstybės narės trečiųjų valstybių piliečiams užimtumo tikslais suteikė 664 000 pirmųjų darbo leidimų – per pastaruosius 10 metų jų skaičius beveik patrigubėjo;

(11) dėl didelės infliacijos ir įtampos darbo rinkose nominalusis darbo užmokestis augo 2022 m. (+ 4,8 %) ir pirmaisiais 2023 m. metų mėnesiais. Nors tai iš dalies kompensavo perkamosios galios praradimą, nominalusis darbo užmokestis augo lėčiau negu infliacija (2022 m. realiojo darbo užmokesčio augimas sudarė - 3,7 %). Tikėtina, kad 2023 m. ir 2024 m. nominalusis darbo užmokestis tvirtai augs, o realusis darbo užmokestis turėtų didėti nuosaikiai ir sustiprinti vidaus paklausą. Tuo pat metu numatomas darbo užmokesčio augimas gali paveikti prekių, kurioms būdingas stiprus vidaus darbo jėgos komponentas, taip pat paslaugų kainas, nors poveikis kainoms galėtų būti sušvelnintas, jei vienetinis pelnas nebedidėtų kaip anksčiau. Jei našumas nedidės, didesnis darbo užmokestis galėtų turėti įtakos ir konkurencingumui, o ilgalaikiai skirtumai euro zonoje, be kitų veiksnių, gali lemti makroekonominį disbalansą. Todėl, laikantis nacionalinės praktikos ir paisant socialinių partnerių vaidmens, susitarimuose dėl darbo užmokesčio turėtų būti tinkamai atsižvelgiama ne tik į sektorių ir nacionalinę dinamiką, bet ir į euro zonos pokyčius;

(12) padidėjusios pragyvenimo išlaidos, visų pirma susijusios su energetikos krize ir atitinkamu prekybos sąlygų pablogėjimu, turėjo neigiamą poveikį realiosioms pajamoms ir reikšmingų socialinių padarinių. 2022 m. būsto, vandens, elektros energijos, dujų ir kito kuro kainos padidėjo 17,5 %, maisto ir nealkoholinių gėrimų – 10,5 %, o transporto – 11,2 %. Mažas pajamas gaunantys namų ūkiai nukentėjo dėl itin didelių pragyvenimo išlaidų pokyčių. Nepaisant nominaliojo darbo užmokesčio pokyčių ir paramos mechanizmų, daugiau kaip pusėje euro zonos valstybių narių padidėjo materialinis ir socialinis nepriteklius, taip pat energijos nepriteklius. Keliose valstybėse narėse pragyvenimo išlaidų padidėjimas neproporcingai paveikė vyresnio amžiaus ir kaimo vietovėse gyvenančius žmones;

(13) nepaisant įvairių padidėjusios sumaišties rinkoje epizodų, euro zonos bankų sektorius pasirodė esąs atsparus. Dabar euro zonos bankų sektorius yra pakankamai kapitalizuotas ir pelningas, kaip patvirtino Europos Parlamento ir Tarybos reglamentu (ES) Nr. 1093/2010 ([5]) Europos bankininkystės institucijos 2023 m. visoje Sąjungoje atliktas testavimas nepalankiausiomis sąlygomis. Griežtėjant pinigų politikos ir skolinimo standartams, kredito srautai į privatųjį sektorių sparčiai lėtėja. Jei makroekonominė perspektyva smarkiai pablogės, o palūkanų normos ilgą laiką išliks aukštos, yra rizikos, kad ateityje suprastės turto kokybė. Gali tapti pažeidžiamas ir nebankinio finansinio tarpininkavimo sektorius. Atsižvelgiant į griežtesnes finansavimo sąlygas ir siekiant išlaikyti finansų sektoriaus gebėjimą finansuoti ekonomiką, bus svarbu laiku stebėti rizikas, proaktyviai bendrauti su skolininkais ir aktyviai valdyti neveiksnias paskolas. Finansų rinkoms gali kilti ir kitų rizikų. Visų pirma, didesni rizikos priedai griežtėjančiomis likvidumo sąlygomis gali lemti didesnius ir galimai nevaldomus turto kainų pokyčius. Taip pat reikia atidžiai stebėti pokyčius, vykstančius gyvenamosios ir komercinės paskirties nekilnojamojo turto rinkose. Padidėjusios palūkanų normos ir sumažėjęs skolos tvarkymo pajėgumas gali lemti didelius nekilnojamojo turto kainų pokyčius ir galėtų sukelti finansinį nestabilumą;

(14) 2023 m. kovo mėn. euro zonos aukščiausiojo lygio susitikimo pareiškime euro zonos vadovai pakartojo jų įsipareigojimus baigti kurti bankų sąjungą laikantis 2022 m. birželio 16 d. Euro grupės pareiškimo. Atsižvelgdama į tai, 2023 m. balandžio mėn. Komisija pateikė pasiūlymą dėl bankų krizių valdymo ir indėlių draudimo sistemos reformos. Pasiūlymu siekiama sukurti sistemą, tinkamą žlungantiems bet kokio dydžio ir verslo modelio bankams, įskaitant mažesnius subjektus, ir taip išsaugoti finansinį stabilumą, kuo labiau sumažinti viešųjų lėšų naudojimą ir sustiprinti indėlininkų pasitikėjimą. Euro grupė įsipareigojo vėliau peržiūrėti bankų sąjungos padėtį ir bendru sutarimu nustatyti galimas tolesnes priemones, susijusias su kitais likusiais elementais, kad būtų galima stiprinti ir užbaigti kurti bankų sąjungą. Be to, peržiūrėtos Europos stabilumo mechanizmo steigimo sutarties, leidžiančios pradėti taikyti Bendro pertvarkymo fondo, įsteigto Europos Parlamento reglamentu (ES) Nr. 806/2014 ([6]), finansinio stabilumo stiprinimo priemonę, ratifikavimas dar labiau sustiprintų euro zonos atsparumą.

([5]) 2010 m. lapkričio 24 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 1093/2010, kuriuo įsteigiama Europos priežiūros institucija (Europos bankininkystės institucija), iš dalies keičiamas Sprendimas Nr. 716/2009/EB ir panaikinamas Komisijos sprendimas 2009/78/EB (OL L 331, 2010 12 15, p. 12).

([6]) 2014 m. liepos 15 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES0 Nr. 806/2014 kuriuo nustatomos kredito įstaigų ir tam tikrų investicinių įmonių pertvarkymo vienodos taisyklės ir vienoda procedūra, kiek tai susiję su bendru pertvarkymo mechanizmu ir Bendru pertvarkymo fondu, ir iš dalies keičiamas Reglamentas (ES) Nr. 1093/2010 (OL L 225, 2014 7 30, p. 1, ELI: http://data.europa.eu/eli/reg/2014/806/oj).

REKOMENDUOJA euro zonos valstybėms narėms 2024–2025 m. laikotarpiu atskirai, be kita ko, įgyvendinant savo nacionalinius ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planus, ir kolektyviai Euro grupėje imtis šių veiksmų:

1. Vykdyti koordinuotą ir apdairią fiskalinę politiką, kad būtų išlaikytas apdairus skolos lygis arba skolos santykis būtų patikimai mažinamas. Nors, atsižvelgiant į vyraujantį netikrumą, politika turėtų išlikti lanksti – laikantis Tarybos konkrečiai šaliai skirtų rekomendacijų euro zonoje užtikrinti bendrą stabdomąją fiskalinę politiką ir tokiu būdu padidinti viešųjų finansų tvarumą ir išvengti infliacinio spaudimo padidėjimo. 2024 m. kuo greičiau laipsniškai panaikinti neatidėliotinas su energija susijusias paramos priemones ir su tuo susijusias sutaupytas lėšas panaudoti deficitui mažinti. Parengti fiskalines strategijas, skirtas apdairiai vidutinio laikotarpio fiskalinei būklei užtikrinti ir prireikus skolos tvarumui stiprinti, vykdant ryžtingą, diferencijuotą, laipsnišką ir realistišką konsolidavimą kartu su kokybiškomis viešosiomis investicijomis ir reformomis, visų pirma siekiant užtikrinti didesnį tvarų augimą ir didinti euro zonos atsparumą būsimiems iššūkiams. Kai reikia, į tokias strategijas įtraukti priemones, kuriomis siekiama toliau didinti viešųjų išlaidų veiksmingumą ir kokybę ir gerinti pensijų, sveikatos priežiūros ir ilgalaikės priežiūros sistemų tvarumą ir adekvatumą.

2. Išlaikyti aukštą viešųjų investicijų lygį, kad būtų remiama žalioji ir skaitmeninė pertvarka, didinamas našumas, stiprinamas konkurencingumas ir didinamas ekonominis ir socialinis atsparumas. Užtikrinti tęstinį, greitą ir veiksmingą nacionalinių ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planų, įskaitant jų skyrius „REPowerEU“, įgyvendinimą. Visapusiškai naudotis sanglaudos politikos programomis ir užtikrinti, kad atliekant sanglaudos politikos programų laikotarpio vidurio peržiūrą būtų atsižvelgiama, *inter alia*, į per Europos semestrą nustatytus naujus uždavinius bei rekomendacijas ir pažangą įgyvendinant Europos socialinių teisių ramstį, nemažinant jų bendro užmojo.

3. Laikantis nacionalinės praktikos ir paisant socialinių partnerių vaidmens, remti darbo užmokesčio pokyčius, kuriais švelninamas perkamosios galios praradimas, visų pirma mažas pajamas gaunančių asmenų, tinkamai atsižvelgiant į riziką infliacijos ir konkurencingumo dinamikai ir vengiant ilgalaikių skirtumų euro zonoje. Skatinti kvalifikacijos kėlimą ir perkvalifikavimą, be kita ko, žaliosios ir skaitmeninės pertvarkos srityse. Įgyvendinti aktyvią darbo rinkos politiką siekiant spręsti darbo jėgos ir įgūdžių trūkumo problemą ir didinti našumą bei augimą. Skatinti geresnes darbo sąlygas siekiant pritraukti ir išlaikyti darbuotojus, kad būtų galima spręsti darbo jėgos trūkumo problemą. Imtis priemonių, kad būtų palengvinta valdoma profesijų, kurių darbuotojų trūksta, trečiųjų valstybių darbuotojų teisėta migracija, visapusiškai papildant pastangas išnaudoti Sąjungos specialistų potencialą. Užtikrinti ir sustiprinti adekvačias ir tvarias socialinės apsaugos ir įtraukties sistemas. Užtikrinti veiksmingą socialinių partnerių dalyvavimą formuojant politiką ir stiprinti socialinį dialogą.

4. Pašalinti kliūtis investicijoms, kad būtų mažinamas vyraujantis investicijų į žaliąją ir skaitmeninę pertvarkas atotrūkis. Gerinti galimybes gauti finansavimą, visų pirma novatoriškoms bendrovėms ir mažosioms ir vidutinėms įmonėms, toliau darant pažangą kuriant ir stiprinant kapitalo rinkų sąjungą. Užtikrinti, kad viešoji parama atitinkamiems strateginiams sektoriams būtų tikslinė, neiškreiptų vienodų sąlygų vidaus rinkoje ir ja būtų siekiama didinti euro zonos konkurencingumą ir Sąjungos atvirą strateginį savarankiškumą. Toliau stiprinti tarptautinį euro vaidmenį ir daryti tolesnę pažangą vykdant su skaitmeniniu euru susijusį darbą.

5. Išsaugoti makrofinansinį stabilumą, išlaikyti kredito kanalus ekonomikai ir vengti finansinės fragmentacijos rizikos. Stebėti rizikas, susijusias su griežtesnėmis finansinėmis sąlygomis, visų pirma rizikas, kurios yra susijusios su turto kokybe ir galimais turto kainų, taip pat ir nekilnojamojo turto rinkose, pokyčiais. Stebėti bankų sektoriaus ir nebankinio finansinio tarpininkavimo pokyčius siekiant išvengti sisteminės rizikos didėjimo ir neigiamo šalutinio poveikio ekonomikai. Užbaigti kurti bankų sąjungą tęsiant darbą, susijusį su visais likusiais elementais.

6. Tolesniais ekonominės ir pinigų sąjungos (EPS) stiprinimo veiksmais turėtų būti atsižvelgiama į patirtį, įgytą rengiant ir įgyvendinant visapusišką Sąjungos ekonominės politikos atsaką į COVID-19 krizę. Pažanga stiprinant EPS ir toliau turėtų būti daroma visapusiškai paisant Sąjungos vidaus rinkos, o zonai nepriklausančių valstybių narių atžvilgiu – atvirai ir skaidriai.

Priimta Liuksemburge 2024 m. balandžio 12 d.

Tarybos vardu

Pirmininkas /Pirmininkė

V. VAN PETEGHEM